

Till: Kulturutskottet, Kulturdepartementet och de detta berör

Enligt SVTs undersökning skär 55% av landets kommuner ned på kulturområdet. När anslagen minskar till landets regioner, som delar på ca 1,6 miljarder, så agerar Kulturrådet genom att minska på de små utvecklingsmedel som åtminstone i teorin är sökbara för det fria kulturlivet.

Alarmerande rapporter om konkurser i kulturbranschen fortsätter även efter återstarten av kulturen. Detta talar sitt tydliga språk och en samlad lägesbild vi uppfattar från våra respektive organisationer vittnar inte längre om "utmaningar" utan snarare om krisartade förhållanden. Till detta så står folkbildningen inför stora utmaningar och tiotusentals kulturutövare, såväl ideellt verksamma som yrkesverksamma, drabbas, där inga strukturer nu har kraft att fånga upp alla som nu står utan stödstrukturer.

Det är bortom allt tvivel att nuvarande läge slår hårt mot det fria och ideellt organiserade kulturlivet, mot kulturföreningar och riksorganisationer. Det slår hårt mot de demokratiska grundpelarna i landets kulturliv. Att inte agera nu kommer få långt större och mycket mer kostsamma konsekvenser för kulturlivet och hela samhället. Oavsett från vilket håll analysen kommer ifrån så är det oansvarigt att inte värna landets demokratiska grundpelare, de enda infrastrukturerna som klarar att nå ut till bredden och de strukturer som är fundamentet för den konstnärliga friheten och yttrandefriheten.

Vi uppmanar därför Kulturutskottet, Sveriges regering och riksdag att sätta in akuta stöd för att värna det fria kulturlivets strukturer!

Situationen för det fria och ideellt organiserade kulturlivet har varit svår under en lång tid. Under de senaste decennierna har stöden från det offentliga till det fria och ideellt organiserade infrastrukturerna i kulturlivet långsamt urholkats, såväl från statligt, regionalt som kommunalt håll. Det handlar om en långtgående process där stödstrukturerna sakta men säkert blivit allt sämre, utan tecken på förändring och förbättring, snarare tvärtom.

På nationell nivå är detta väldigt uppenbart för det fria och ideellt organiserade kulturlivets riksorganisationer. De riksförbund som har haft en verksamhet över längre tid har drabbats av nedskärningar och brist på uppräknings av de statliga stöden, vilket resulterar i en situation där anslagen urholkas. Vidare hotas tillväxten och återväxten eftersom inga nya medel tillförs från staten, samtidigt som kraven på verksamhetsomfattning och uppfyllnad av olika horisontella mål tenderar öka.

Tillväxten är tydligt hotad. Det har inte bildats särskilt många nya riksorganisationer inom kulturområdet under de senaste 20 åren i Sverige, vilket är något som går rakt emot den explosiva utvecklingen av olika konst- och kulturuttryck i kulturlivet i stort, för att inte tala om befolknings-tillväxten (ca 1,5 miljoner). Det resulterar inte bara i ett demokratiskt underskott av aktörer som kan föra talan för olika områden i kulturlivet utan även i att många exkluderas från reell delaktighet i kulturlivet, vilket är djupt oroande.

Sammantaget så hotas såväl det historiska som vårt samtida kulturarv när de konkurrerar om samma resurser, samtidigt som det finns en påfallande brist på tillväxt, en bristande mångfald av demokratiska strukturer med kraft att möta upp kulturlivets bredd och engagera, organisera och

främja en utveckling som kännetecknas av breddat deltagande, mångfald, demokrati och konstnärlig frihet. Allt detta är i nästa led direkt avgörande för kulturlivets möjligheter att stärka kulturutövarna. Starka, fria och kostnadseffektiva arrangörsstrukturer kan bära många kulturarbetare, men i nuläget vingklippas dessa strukturer! Detta slår hårt mot utövare och publik oavsett om vi ser till storstäder eller inland och glesbygd.

Som om inte detta vore nog lever vi i en svår tid med hög inflation, våldsamma internationella konflikter, men också ökade oroligheter och gängvåld som oroar i ett samhälle där polariseringen ökar. Om det inte tidigare var tydligt så är det nu uppenbart att folkrörelserna, däribland det demokratiskt strukturerade kulturlivet, behövs för att stärka landet och detta oberoende av politisk färg.

I ett läge där det minst sagt behöver skjutas till medel för att stärka befintliga strukturer och samtidigt stötta nya så har det de senaste åren tvärtom funnits uttalanden från Kulturrådet om att deras experter anser att det finns för många riksförbund, alltså påståenden som går rakt emot de kulturpolitiska målen!

Kulturlivet har nyss genomgått ett stålbad med nedstängda verksamheter under flera år, något som slår långsiktigt framför allt mot de mindre väletablerade och välfinansierade aktörerna. I pandemins kölvatten tillkom en serie krisstöd som gav konstgjord andning till kulturlivet. Krisstöden förde med sig en intressant effekt då det för första gången var möjligt för större delar av det faktiska kulturlivet att söka och erhålla stöd, stöd som för många har varit helt avgörande för överlevnad. Krisstöden har även för myndigheterna visat på bredden av kulturlivet som såväl före som efter pandemin inte nås av stöd, trots skäligen behov.

Till skillnad från aktörer som verkar inom kommersiellt gångbara områden och aktörer som har omfattande offentlig finansiering, så saknas hållbara stödstrukturer för det fria och ideellt organiserade kulturlivet under återstarten, vilken inte är över för en sektor som inte har stora offentliga stöd och som – per definition – inte är marknadsaktörer.

Situationen där endast de mest kommersiellt gångbara aktörerna har kraft att verka jämte de traditionellt etablerade offentligfinansierade strukturerna resulterar i en osund konkurrens där de mest kommersiellt gångbara aktörerna blir de som gynnas i ett klimat där det inte tillförs syre till en bredd av uttryck. Det ger sig även tillkänna i bristen på lokaler, teknik och konkurrensen om publik och marknadsförings- och mediautrymme. Det finns en kraft som ska verka däremellan, som kan motverka de negativa kommersiella verkningarna, som kan säkra en bredd av uttryck och en stor räckvidd. Det är de fria och ideellt organiserade kulturlivets strukturer. Detta har även Myndigheten för kulturanalys har också pekat ut just detta i rapporten *Kulturens geografi (2019)*.

Vi ser också stora nedskärningar i anslagen där folkbildningen har kapats ned och detta kommer indirekt att slå mot bredd och delaktighet i kulturlivet, såväl kort- som långsiktigt. Nedskärningarna drabbar många av de svagaste delarna i kulturlivet. Landets riksorganisationer är i dagsläget långt ifrån tillräckligt rustade för att kunna möta behoven från alla dessa som nu kommer stå utan stödstrukturer från folkbildningen. Det räcker inte med tillfälliga insatser här behövs insatser riktade till strukturer som kan vara kraftfulla långsiktigt och som har förmåga att nå människor runtom i hela landet och som kan möjliggöra delaktighet samt kreativitet.

Kulturpolitiken har haft ett alltför stort fokus på utövare och mottagare och en för stark tilltro till att de offentligägda och styrda infrastrukturerna ska klara av att nå ut brett. Civilsamhällets strukturer är de som har förmåga och strukturella förutsättningar att kunna uppfylla de kulturpolitiska målen. Men resurserna saknas.

Resurser behöver riktas mot det fria kulturlivets infrastrukturer, inklusive dess arrangörsled. Att stärka dessa gör att de får kraft att arbeta med ett breddat deltagande, att skapa förutsättningar, att öka finansiering och exempelvis blicka mot EU. Om infrastrukturerna är starka så kommer många fler att nås av kultur och engageras som kulturutövare. Det är inte bara demokratiskt utan även kostnadseffektivt, alla vinner.

I stället syns tyvärr tydliga tendenser till ökad styrning, där det fria kulturlivet alltmer hanteras som ett verktyg för att förverkliga kulturpolitiska mål, snarare än att kulturpolitiskt verka för förutsättningar för fältet att på egna villkor möjliggöra målen. Detta är tendenser som inte rimmar väl med principen om armlängds avstånd. Vi står inför ett historiskt demokratiproblem i kulturlivet. Det som vi ser på nationell nivå ser vi även som ekon på regional och lokal nivå. Problemen kan dock inte bara skjutas ned på regioner och kommuner, staten måste ta ett ansvar för de nationella strukturerna som bär, samordnar och verkar strukturerande – på sina egna villkor.

Mot denna bakgrund vill vi undertecknande nu ringa i klockorna. Det är i elfte timmen om vi ska kunna rädda kulturlivets fria och demokratiska infrastrukturer! Det behövs omedelbara tillskott för att stärka landets infrastrukturer inom det fria och ideellt organiserade kulturlivet på nationell nivå, framför allt de strukturer som sedan länge verkat med alltför knappa resurser, samt många som i dag står utan adekvata stöd för verksamheterna.

Vi föreslår att medel tillskjuts redan 2024 motsvarande minst 1% av kulturbudgeten som - utöver befintlig tilldelning - riktas till riksförbunden inom kulturområdet med fokus på de mindre, samt de som hittills inte inkluderats. Nästa steg är att vi under 2024 får en ökad och närmare dialog med staten med sikte på att göra mer kraftfulla förändringar och förstärkningar som får effekt 2025 och framåt.

Det fria och ideellt organiserade kulturlivet måste rustas för att värna demokrati, yttrandefrihet och konstnärlig frihet. Det är en angelägenhet för hela samhället!

Amatörteaterns riksförbund

Kammarmusikförbundet

Kontaktnätet

RANK – Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik

RUM – Riksförbundet Unga Musikanter

SUB – Riksförbundet För Subkultur

Sveriges Arbetarteaterförbund

Sveriges Orkesterförbund

Sveriges Spelmäns Riksförbund

Sverok

Sweden Festivals